Interpellation IP 4/2015 rd

Paavo Arhinmäki vänst m.fl.

Interpellation om sysselsättningspolitiken

Till riksdagen

Vi är bekymrade över regeringens förmåga att hantera Finlands allt svagare sysselsättningsläge. I stället för den ordinära första hjälpen har regeringen redan presenterat nya uppslag som kan förutspås öka massarbetslösheten ytterligare. Också regeringens arbetskraftspolitiska vision på lång sikt avviker betydligt från Finlands tidigare linje — i stället för en hög produktivitet och utbildad arbetskraft försöker man nu förbättra sysselsättningen genom att försvaga villkoren för förvärvsarbete och arbetstagarnas förhandlingspositioner.

Regeringens val hotar att driva oss in i en nedåtgående spiral där avmattad efterfrågan ökar arbetslösheten och konkurserna vilket i sin tur fördjupar den ekonomiska misären och minskar efterfrågan. Samtidigt har en mekanisk kostnadskapplöpning trängt undan alla överväganden om hur vi som folk borde bereda oss på de kvalitativa omställningarna i arbetslivet. I spåren av regeringens halvårslånga sits blåser det snåla vindar kring jämställdheten.

Sysselsättningsläget i Finland är allvarligt. Regeringens mål att under innevarande valperiod höja sysselsättningsgraden till 72 är en utmaning. Arbets- och näringsbyråerna noterade i slutet av september sammanlagt 455 800 arbetslösa arbetssökande och en allt större del av dem är långtidsarbetslösa. Utvecklingstrenden för sysselsättningen har varit negativ eller nära noll inom alla huvudsektorer hela året. Nästa år väntas arbetslösheten vara större än någonsin under detta årtusende.

I Finland är det centrala strukturproblemet en hög konjunkturarbetslöshet, en långtidsarbetslöshet med rötter i 1990-talets lågkonjunktur och bristande arbetshälsa. Sysselsättningsgraden bland personer i arbetsför ålder sänks av långa arbetslöshetsperioder, förtidspensionering och arbetsoförmåga. Situationens allvar illustreras av att också den akademiska arbetslösheten går upp.

Regeringen erkänner själv att dess reformer och sparbeting försvagar sysselsättningen ytterligare åtminstone på kort sikt. Nedskärningarna, som drabbar finländarnas köpkraft, och tvångslagarna lamslår ytterigare efterfrågan och ökar och förlänger arbetslösheten. Också regeringens nedskärningar i sysselsättningsanslagen förvärrar arbetslösheten.

Regeringen erbjuder mediciner för sysselsättningen vilkas främsta mål är ett jämnt stigande flöde av utdelningar, inte möjligheter för den vanliga människan att försörja sig genom att arbeta. Påståendena om en hög nivå på arbetskraftskostnader i relation till våra jämförelseländer och att utpeka det som den centrala orsaken till exportproblemen håller inte för en närmare granskning — de är en dimridå i vars skydd man driver igenom betydande omställningar i arbetslivets spelregler

till förmån för arbetsgivarsidan och för att koncentrera förmögenheten hos dem som redan har mer än nog. Samtidigt har regeringen låtit faktiska åtgärder för att utveckla produktiviteten, arbetslivet och ekonomin falla i glömska.

Statsmaktens möjligheter att påverka antalet arbetstillfällen inom den privata sektorn är begränsade. Ändå står det klart att åtminstone en sänkt nationell nivå på utbildningen, en försvagad forskning och utveckling samt en åtstramning av inhemsk efterfrågan för oss i rakt motsatt riktning. I stället behöver vi nu satsningar på efterfrågan i allmänhet och på forskning och utbildning i synnerhet. Regeringen försvagar möjligheterna till tillväxt genom att skära i Tekes finansiering, dess möjligheter att avsätta resurser för en tillväxt hos små och medelstora företag och tillväxtföretag. Regeringens nedskärningar är större än satsningarna på dess spetsprojekt.

Samtidigt behöver vi grepp som ger exportsektorn utrymme att utvecklas och som breddar grunden för exporten. En ny övergripande exportstrategi bör ta fasta på dämpning av klimatförändringen, rent vatten, energieffektivitet i byggande, förnybar energi, kretsloppsekonomi, stärkt export av tjänster, nya industriprodukter med högt mervärde, större variation i den gamla industribasen, digitalisering av offentliga informationslager och nya arbetstillfällen genom alla dessa. Den inhemska referensmarknaden stimulerar sysselsättningen nu och erbjuder exporten en stabil grund för avstamp i morgon. Det väsentliga är att skapa mångfald i exporten och industrin och att öka antalet företag som bedriver export.

För att stödja det lokala näringslivet måste marknaden rensas från konkurrens baserad på skattesmitning och försvagade arbetsvillkor. Steg på vägen mot det är att justera regionförvaltningens tillsynsresurser enligt vad uppgiften kräver och krav på bokföring för enskilda länder av företag som lämnar offentliga anbud, samt krav på typgodkända kassor och att beställaransvaret utvidgas till skattekonton.

Det finländska utkomstskyddet för arbetslösa är redan nu villkorat. Lagstiftningen kräver att var och en som är utan jobb aktivt ska söka jobb, och det finns ett flertal andra skyldigheter plus sanktioner för brott mot dem som används flitigt. Med sådana medel har vi under ett decennium lyckats fördubbla antalet hushåll utan inkomster och drivit särskilt unga till fattigdom eftersom systemet är strängast mot dem.

Mot den bakgrunden är det märkligt att regeringens hittills enda ordentliga åtgärd i fråga om arbetslösheten har varit att skuldbelägga dem som saknar jobb. Just det är nämligen grunden för skrivningen i regeringsprogrammet om ökade motprestationer och förslagen om att skära i utkomstskyddet för arbetslösa mitt i massarbetslösheten. Att passivt arbetslöshetsskydd ombildas till aktivt stöd exempelvis genom en sysselsättningscheck är ett förslag till regeringen som man kunde tro att den beaktar och tar i bruk.

En lång period av arbetslöshet innebär i det moderna samhället en allvarlig risk för utslagning. Rätt riktade arbetskraftstjänster, särskilt subventionerad sysselsättning och yrkesutbildning, är ett socialt och nationalekonomiskt förnuftigt sätt att upprätthålla en persons arbets- och funktionsförmåga särskilt under rådande massarbetslöshet. Samtidigt innebär det beredskap för bättre tider då det åter finns efterfrågan på arbetskraft på den öppna marknaden.

Interpellation IP 4/2015 rd

Den bästa garantin för en framgångsrik samhällsekonomi är en frisk, välutbildad och arbetsför befolkning. Därför är det klokt att under tider av hög arbetslöshet satsa på utbildning, arbetsförmåga och andra mekanismer som förebygger utslagning.

Men den nuvarande regeringen verkar agera rakt tvärtom. Sysselsättningsanslagen sinar redan i början av året och i och med det upphör också besluten om lönesubvention och startpeng. Tilläggsbudgeten ingriper inte i situationen så seriöst som läget kräver.

Samtidigt som arbetslösheten ökar skärs sysselsättningsanslagen ner. Nästa år kan sysselsättningstjänster erbjudas i mindre omfattning än tidigare år. Samtidigt genomgår sysselsättningstjänsterna en betydande kvalitativ förändring: de lönebaserade sysselsättningsinsatserna, som är mest fördelaktiga för de arbetslösa, har minskat medan allt flera tvingas till oavlönade åtgärder som är problematiska på många sätt.

Vidare minskas resurserna för NTM-centralerna och arbets- och näringsbyråerna samtidigt som krisen inom ekonomi och sysselsättning fortsätter att eskalera. Läget för arbets- och näringsbyråerna är redan nu ställvis kaotisk: det är svårt att boka tid eller ens få kontakt, för att inte tala om kundorienterade närtjänster. De underdimensionerade resurserna drabbar självklart hårdast dem som skulle gynnas mest av branschövergripande och individuell hjälp. Dem som av en eller annan orsak inte får in foten i arbetslivet av egen kraft.

Det möjligen allra mest överraskande utspelet från regeringens håll var att skära ner finansieringen för ungdomsgarantin. Trots att ungdomsgarantin knappast har förmått öka sysselsättningen bland de unga har den ändå förtätat samarbetet mellan de organisationer som jobbar med ungdomar och bidragit till relativt korta arbetslöshetsperioder bland de unga. Finland har den lägsta långtidsarbetslösheten bland ungdomar i hela EU. Nu lämnas också det uppsökande ungdomsarbetet vind för våg trots att det årligen har nått över 20 000 utslagna ungdomar och nyligen har utvidgats till hela landet. Vi satsar inte tillräckligt på ungdomsverkstäder trots att de har gett goda resultat.

I vårt samhälle där förvärvsarbete är A och O är arbetslöshet inte bara en individuell tragedi utan också en tragedi för samhället. De direkta kostnaderna för arbetslösheten räknas i miljardbelopp, och dessutom tillkommer minskade skatteinkomster, ökade kostnader för kommunerna och minskad konsumtion. I ett sådant läge ligger en tillräcklig finansiering för arbetslöshets- och företagstjänster i allas intresse. Det finns goda skäl att ordna med en värdig väg till pensionsskydd för dem som varit ovanligt länge arbetslösa, fyllt 60 och varit fem år utan jobb.

Under de senaste årtiondena har det blåvita arbetet konkurrerat mer med kvalitet än pris. Denna röda tråd förenar de flesta reformerna i det finländska arbetslivet, såsom behörighetskrav, företagshälsovård och kollektivavtalens allmänna bindande verkan. I bakgrunden finns förståelse för arbetslivet som en central del av den nordiska välfärdsmodellen som många avundas oss.

Men programmet för Sipiläs regering och regeringens senare utspel utgör en helhet som i själva verket kunde ses som ett projekt för att splittra arbetslivet. Dess mål är att arbetslivet ska präglas av människor i svag förhandlingsposition som åtar sig vilka jobb som helst utan att ställa några krav. I projektet ingår nedskärningar av social trygghet, men också att rubba fackföreningsrörel-

sens ställning genom att begränsa rätten till kollektiva avtal. Utvecklingen från ett kompetenssamhälle med hög produktivitet mot ett priskonkurrenssamhälle påskyndas ytterligare genom megastora nedskärningar i utbildning, forskning och produktutveckling.

När människor allt snabbare övergår från en kategori till en annan blir byråkratin för inkomstöverföring snarare en källa till osäkerhet än till trygghet, utvecklad som den är för långsamma omställningar och behovsprövning. Å ena sidan vill regeringen mota arbetslösheten med käpp och ta i bruk alla tänkbara sanktioner, å andra sidan utlovar den försök med basinkomst. Det går inte ihop. Den sociala tryggheten behöver reformer, men för regeringen har det främst inneburit nedskärningar och ökat beroende av utkomststöd.

Besluten under föregående regeringsperiod om att slopa kopplingen mellan makens inkomster och arbetsmarknadsstödet och ett skyddat belopp för bostadsbidraget har varit steg i rätt riktning. Nu behöver vi en fortsättning på reformerna som röjer undan behovsprövningen och inkomstfällorna.

Samtidigt som arbetet på att montera ner normer inom näringslivet har kommit väl igång planerar man mer disciplinär byråkrati för vanliga människor. Att begränsa den subjektiva rätten till dagvård klämmer inte åt bara de familjer där endera föräldern tillfälligt är hemma – det skapar också en ny skyldighet för alla familjer som anlitar daghemmens tjänster att anmäla förändringar i arbetsmarknadsstatus.

Visst behöver vi jämlika lokala avtal och flexibilitet, men målet för reformerna bör vara att stärka omställningsskyddet, friheten och autonomin för människor i det nya arbetslivet. Att öka kraven på motprestation, begränsa avtalsrätten och införa tvångslagar är mera ekon från gångna sekler än en lösning på de faktiska problemen i arbetslivet såsom prekariatets utbredning.

Regeringen ömmar för konkurrens i fråga om arbetskraftskostnader. Också där finns det lösningar. Arbetshälsoinstitutet har räknat ut att kostnaderna för bristfällig arbetshälsa i Finland uppgår till över 40 miljarder euro per år. Av denna summa är andelen för förtidspensionering ca 18 miljarder och andelen för sjukfrånvaro cirka sju miljarder euro. Vi vet att siffran kan reduceras betydligt med relativt enkla utvecklingsinsatser. Exempel på det är tidig intervention i företagshälsovården, utveckling av sammanhållning och inflytande för personalen, uppföljning av arbetsmängder och arbetstider samt bättre ledarskap. Samtidigt bör sysselsättningen av partiellt arbetsföra stödjas.

Har vi råd att inte syna detta kort?

Uppenbarligen är det så regeringen tänker. I stället för att satsa på arbetshälsa går den in för att dra in AURA-rehabiliteringen som utarbetats med sikte på att upprätthålla arbetsförmågan och förlänga tiden i arbetslivet, och detta innan verksamheten ens kom igång. Arbetshälsoinstitutet som har den bästa kompetensens för att upprätthålla arbetshälsa och arbetsförmåga har nu till följd av regeringens nedskärningar inlett samarbetsförhandlingar som drabbar nästan en tredjedel av personalen.

Interpellation IP 4/2015 rd

Regeringen förklarar i sitt program att män och kvinnor är jämställda i Finland, men att döma av åtgärderna under dessa första månader har man ambitionen att korrigera läget med det snaraste: trots att regeringen ringaktar de bedömningar av jämställdhetskonsekvenser som lagen kräver, är det också utan dem uppenbart att det är kvinnor med låga inkomster som får dra det tyngsta lasset i den här operationen.

Största delen av regeringens tvångslagar och andra åderlåtningar av arbetslivet drabbar i synnerhet kvinnor. Nedskärningarna som gäller lön under sjukskrivning, semester och semesterpenning känns mest av inom kommunsektorn där 80 procent av de anställda är kvinnor. I synnerhet kvinnor i fertil ålder drabbas av regeringens plan att tillåta visstidsanställningar på under ett år utan angivande av orsak. Kvinnor utgör också merparten av dem som använder sig av alterneringsledighet, vilket också har tagits med på nedskärningslistan.

Ett kapitel för sig är regeringens plan att minska stödet för yrkesinriktad vuxenutbildning med hälften och att ombilda den nedskurna andelen till lån. Enligt löntagarorganisationerna skulle nedskärningen beröva låg- och medelinkomsttagarna möjligheten till vuxenstudier och på så sätt i praktiken skrota stödet i sin helhet. Nästan hälften av stödtagarna arbetar inom vårdbranschen som är kvinnodominerad.

Vissa av de åtgärder som regeringen planerar ser rentav ut som om meningen var att öka arbetslösheten speciellt bland kvinnor. Att begränsa den subjektiva rätten till småbarnspedagogik och att öka gruppstorleken inom dagvården leder enligt undervisnings- och kulturministeriets bedömning till uppsägning av cirka 2 300 arbetstagare, för att inte tala om vad åtgärderna får för konsekvenser på sammanjämkningen av arbete och familj. Vi vet att ju sämre dagvårdstjänster som står till buds, desto mer sannolikt är det att mammorna stannar hemma och hankar sig fram på hemvårdsstödet.

Listan kunde göras längre än så. Så lång blir listan att frågan inställer sig: har regeringen någonting särskilt emot kvinnor? Vad ont har dessa försäljare, närvårdare och barnträdgårdslärare gjort regeringen, då man nu går åt dem på det här sättet?

Med hänvisning till 43 § i Finlands grundlag framställer vi följande interpellation till den minister som saken gäller:

Har regeringen insett allvaret i Finlands arbetslöshetssituation, och i så fall, vilka sysselsättningspolitiska korrigeringar kommer den att göra för att vända på den dystra och perspektivlösa utvecklingen? Är regeringen i detta läge redo att öka anslagen för att stödja arbetsförmågan, utbildningen och sysselsättningen för de arbetslösa?

Vilka åtgärder avser regeringen att vidta för att minska i synnerhet den tilltagande långtidsarbetslösheten, som ökar risken för utslagning?

Många av regeringens åtstramande arbetslivsåtgärder och förslag drabbar kvinnor hårdare än män. Avser regeringen att bedöma jämställdhetskonsekvenserna av sina åtgärder och framställa förslag för att förbättra jämställdheten?

Interpellation IP 4/2015 rd

Avser regeringen att bereda reformer för arbetslivet som eliminerar inkomstfällor och sporrar till att erbjuda och ta emot jobb särskilt bland snuttjobbare och självanställda?

Interpellation IP 4/2015 rd

Helsingfors 27.11.2015

Paavo Arhinmäki vänst
Anna Kontula vänst
Annika Lapintie vänst
Katja Hänninen vänst
Jari Myllykoski vänst
Silvia Modig vänst
Aino-Kaisa Pekonen vänst
Matti Semi vänst
Markus Mustajärvi vänst
Li Andersson vänst
Hanna Sarkkinen vänst
Kari Uotila vänst
Antti Lindtman sd
Ilkka Kantola sd
Antti Rinne sd
Harry Wallin sd
Merja Mäkisalo-Ropponen sd
Maarit Feldt-Ranta sd
Erkki Tuomioja sd
Sanna Marin sd
Krista Kiuru sd
Eero Heinäluoma sd
Mika Kari sd
Lauri Ihalainen sd
Satu Taavitsainen sd
Katja Taimela sd
Suna Kymäläinen sd
Susanna Huovinen sd
Joona Räsänen sd
Sirpa Paatero sd
Maria Guzenina sd
Kristiina Salonen sd
Pia Viitanen sd
Timo Harakka sd
Jutta Urpilainen sd
Ilmari Nurminen sd
Jukka Gustafsson sd
Tytti Tuppurainen sd
Tuula Haatainen sd
Emma Kari gröna
Heli Järvinen gröna
Olli-Poika Parviainen gröna
Johanna Karimäki gröna
Antero Vartia gröna

Interpellation IP 4/2015 rd

Ozan Yanar gröna
Touko Aalto gröna
Hanna Halmeenpää gröna
Ville Niinistö gröna
Outi Alanko-Kahiluoto gröna
Satu Hassi gröna
Jani Toivola gröna
Krista Mikkonen gröna
Pekka Haavisto gröna
Jyrki Kasvi gröna
Eeva-Johanna Eloranta sd
Riitta Myller sd
Tarja Filatov sd